

Namangan davlat universiteti Tabiiy fanlar fakulteti Geografiya va atrof-muhit muhofazasi kafedra 70530201-Geografiya yo'nalishi 1-bosqich magistratura mutaxassisligi talabalari uchun «Tabiiy geografiyaning zamoniy muammolari» fanidan yakuniy nazorat savolar banki (Ma'ruza va amaliy).

TALABGORLAR UCHUN UMUMIY SAVOLLAR

1. Geotizim tushunchasi va uning shakllanishi haqida ma'lumot bering.
2. Tabiiy geografiyaning asosiy tarmoqlariga nimalar kiradi.
3. Tabiiy geografiyaning rivojlanishida qadimgi yoki antik davr bosqichi haqida ma'lumot bering.
4. Geotizimlarning katta-kichikligiga ko'ra tasniflang.
5. Tabiiy geografiyaning rivojlanishida buyuk geografik kashfiyotlar bosqichi haqida ta'rif bering.
6. Tabiiy geografik rayonlashtirishning asosiy tamoyillari haqida tushuncha bering.
7. Tabiiy geografik rayonlashtirishning taksonomik birliklariga nimalar kiradi.
8. Tabiiy geografiyaning shakllanishida o'rta asrlar bosqichiga tavsif yozing.
9. Tabiiy geografiya va amaliyot muammolariga tavsif bering.
10. Tabiiy geografiyaning shakllanishida ilmiy geografik ishlar bosqichi haqida ta'rif bering.
11. Tabiiy geografiyaning zamonaviy muammolari haqida tushuncha bering.
12. XX asr va hozirgi vaqt geografiyasi haqida tushuncha bering.
13. Tabiiy geografik fanlar tasnifi haqida ma'lumot bering.
14. Tabiiy geografiyaning o'rganish obyekti haqida ma'lumot bering.
15. Tabiiy geografiyaning predmeti haqida tushuncha bering.
16. Tabiiy geografiyaning fanlar tizimida tutgan o'rni haqida ma'lumot bering.
17. Tabiiy geografiyaning mustaqil fan sifatida rivojlanishi haqida tushuncha bering.
18. Geografiya fanlar tizimi haqida ma'lumot bering.
19. Geosistemalarning asosiy xususiyatlari va turlari haqida tushuncha bering.
20. Geosistemalarning ko'lamiga ko'ra turlarga ajratilishini tavsiflang.
21. Landshaftlarning morfologiyasi haqida ma'lumot bering.
22. Tabiiy geografiyaning asosiy muammolari haqida ma'lumot bering.
23. Ibtidoiy jamoa tuzumi haqida tushuncha bering.
24. O'zbekiston tabiiy geografiyasining dolzarb muammolari haqida ma'lumot bering.
25. Geosistema tushunchasiga ta'rif bering.
26. Tabiiy geografik kompleksning komponentlari haqida tavsif bering.
27. Tabiiy geografiyaning metodlari haqida tushuncha bering.
28. Tabiiy geografik rayonlashtirishning taksonomik birliklariga nimalar kiradi.
29. Tabiiy geografiyaning shakllanishida o'rta asrlar bosqichiga tavsif yozing.
30. Tabiiy geografiya va amaliyot muammolariga tavsif bering.
31. Fanning tadqiqot metodlari.
32. Geografiyaning, tabiiy geografiyaning asosiy muammolari.
33. Fanning dolzarbligi.
34. Tabiiy geografiyaning obyekti va predmeti.
35. Tabiiy geografiyaning ijtimoiy vazifalari (ilmiy-nazariy, amaliy, ta'limiy madaniy va axboriy ahamiyati).
36. Tabiiy geografiya fanlar sistemasida.
37. Tabiiy geografiyaning mustaqil fan sifatida rivojlanishi.
38. Tabiiy geografik jarayonlar.

39. Tabiiy omillar nimalar kiradi.
40. Tabiata o'zgarishlari, iqlim o'zgarishi, muzliklarning erishi
41. Qurg'oqchilik, to'fonlar kabi hodisalar o'rgani tahlillang.
42. Tabiat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro ta'sirlar.
43. Qishloq xo'jaligi faoliyati, sanoat, urbanizatsiyaning tabiatga tasisri
44. Ekologik muammolar va ularning yechimi.
45. Ekologik barqarorlikni ta'minlash va tabiiy resurslarni oqilona muammolari
46. Geografik hududlarda tabiiy resurslar.
47. Tabiiy geografiyaning zamonaviy muammolari fanida tabiiy resurslarning taqsimlanishi va ularni boshqarish muammolari
48. Tabiiy geografiya, tabiiy ofatlar (masalan, zilzila, to'fon, qurg'oqchilik, sunami, sel va boshqa) jarayonlarining hududlar bo'yicha taqsimlanishini.
49. Tabiiy ofatlar va ularga qarshi kurash usullarini o'rganish.
50. Shahar va qishloq hududlaridagi tabiiy geografik o'zgarishlar.
51. Urbanizatsiya va qishloq hududlaridagi tabiiy geografik o'zgarishlar.
52. Shaharlarning kengayishi va tabiatga ta'siri ham o'rganiladigan ob'ektlardan biri ekanligi
53. Tabiiy geografiyaning zamonaviy muammolari fani, tabiiy tizimlar va inson faoliyati o'rtasidagi o'zaro ta'sirlarni organadi.
54. Tabiiy geografiyaning zamonaviy muammolari fani ekologik va ijtimoiy muammolarni tahlil qilishga qaratilgan ilmiy soha hisoblanadi.
55. Tabiiy geografiyaning zamonaviy muammolari bir qancha global va mintaqaviy o'zgarishlar va inqirozlar bilan bog'liq ekanligi.
56. Iqlim o'zgarishi: tabiiy geografiyaning eng katta muammolaridan biri xisoblanadi.
57. Iqlimning global o'zgarishi, issiqxona gazlari va yerdagi tabiat tizimlarining buzilishi natijasida ekologik muammolarni keltirib chiqarishi.
58. Dengiz sathining ko'tarilishi va o'sishning keskin kamayishini tabiatga ta'siri.
59. Tabiiy resurslarning kamayishi muammolari
60. Yer resurslarini (masalan, suv, mineral resurslar, qishloq xo'jaligi yerlarining kamayishi) tezda tugab borayapganligini tahlillang.
61. Energiya va suv resurslarining yetishmasligi dunyo miqyosida ijtimoiy va iqtisodiy inqirozlarni keltirib chiqarishi muammolarini tushuntiring.
62. Biodiverstlikning yo'qolishi: O'zgaruvchan iqlim, inson faoliyatining salbiy ta'siri natijasida hayvonlar va o'simliklar turlarining yo'qolishi xavfi mavjudligi.
63. Hayvonlar va o'simliklar turlarining yo'qolishi insonlarning hayotiga ham salbiy ta'sir ko'rsatishini tahlillang.
64. Tuproq eroziyasi va desertifikatsiya nima.
65. O'rmonlarning kesilishi, haddan tashqari dehqonchilik va cho'lga aylanish jarayoni (desertifikatsiya) tufayli yerning unumdorligi yo'qolishini tushuntiring.
66. Qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat xavfsizligini tahlillang.
67. Suv taqsimotining adolatsizligi: notekis taqsimlanishi va qurg'oqchiliklar suv resurslarining yetishmasligiga olib kelshi.
68. Suv resurslarini boshqarish va taqsimlashda global miqyosda kelajakda jiddiy ijtimoiy va siyosiy muammolarni keltirib chiqarishi muammolari.
69. Shaharlarning kengayishi va atrof-muhitga ta'sirini gapiring.
70. Tabiiy landshaftlarning yo'qolishiga, ekologik muvozanatning buzilishiga va resurslarning ortiqcha iste'moliga olib kelisini tahlil qiling.

71. Tabiiy ofatlar to'fonlar, zilzila, sunami, vulqonlar, sel va qurg'oqchilik kabi tabiiy ofatlarni odamlarning hayotiga ta'siri
72. Tabiiy ofatlar buning sababi, ba'zi hududlarda tabiiy ofatlar xavfi kuchayishini tahlillang.
73. Tabiiy ofatlar muammolari tabiiy geografiyaning ilmiy tadqiqotlarida doimo ko'rib chiqiladi, nafaqat tabiatga, balki insoniyatning kelajagiga ham jiddiy ta'sir ko'rsatishini gapiring.
74. Tabiiy geografiyaning zamonaviy muammolarining dolzarbligi bugungi kunda nafaqat ilmiy soha, balki dunyo miqyosida insoniyatning kelajagi uchun juda muhim ekanligi.
75. Tabiiy geografiyaning zamonaviy muammolarining dolzarbligi insoniyatning turmush tarzini, atrof-muhitni va resurslarni boshqarishni ta'sir qilayotganligidir.
76. Iqlim o'zgarishi va global isish: bugungi kunda dunyo miqyosida eng dolzarb muammolardan biridir.
77. Issiqxona gazlarining ko'payishi va natijada global haroratning oshishi ko'plab tabiiy ofatlar (sel, qurg'oqchilik, oromgohlarning erishi) va ekologik muammolarni keltirib chiqarishini tushuntiring.
78. Tabiiy resurslarning kamayishi: ya'ni, yer resurslarining cheklanganligi va ularning haddan tashqari iste'mol qilinishini tahlillang.
79. Tabiatda suvlarga bo'lgan talabning ortishi, mineral resurslar va energetika materiallarining kamayishi dolzarb hisoblanishini gapiring.
80. Oziq-ovqat xavfsizligi, qishloq xo'jaligi va suv resurslarining boshqarilishi kabi masalalar, bu muammoning dolzarbligini yanada oshirish muammolarini tariflang.
81. Biodiversitetning kamayishi: turli hayvonlar va o'simliklar turlarining yo'qolishi dolzarb masala hisoblanishi.
82. Tabiiy geografiya ekologik muvozanatni tiklash muammoning yechimlarni taklif etadi.
83. Biodiversitetning yo'qolishi, butun ekosistemalarning barqarorligini tahdid qiladigan muammolar ekanini tushuntiring.
84. Tuproq eroziyasi va desertifikatsiya: tabiiy geografiyada tuproq eroziyasi va cho'llanish jarayonlari atrof-muhitning yomonlashishiga sabab bo'lishini tushuntiring.
85. Qishloq xo'jaligi va o'rmon kesish, noto'g'ri resurslardan foydalanish natijasida tabiiy yerlarning unumdorligi kamayishini tariflang.
86. Shaharlarning o'sishi va urbanizatsiya: kengayishi, yirik shaharlar sonining ko'payishi tabiiy geografiyada dolzarb masala hisoblanishini gapiring.
87. Urbanizatsiya jarayonida tabiiy landshaftlarning yo'qolishi, yirik sanoat markazlarining rivojlanishi va resurslar ustidan bosimning oshishi nima degani.
88. Shaharlar orasidagi suv taqsimoti va ekologik holatlar ham dolzarb masala ekanligini tushuntiring.
89. Tabiiy ofatlar va ularning oldini olish: usullarini ishlab chiqish, shuningdek, tabiiy ofatlarga tayyorgarlik ko'rish masalalarini yoriting.
90. Suv resurslarining taqsimlanishi: tengsizlik – bugungi kunda global darajada dolzarb muammo.
91. Suvni boshqarish, tejash va himoya qilishning yangi yondashuvlarini tariflang.
92. Global atrof-muhit o'zgarishlari va barqaror rivojlanish nima.
93. Tabiiy geografiya sohasida ekologik barqarorlik va barqaror rivojlanishning ta'minlanishi ham dolzarb masalalardan biri ekanligini tushuntiring.
94. Ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanish resurslarni barqaror ravishda boshqarishni ta'minlash zaruriyatini keltirib chiqarish muhim muammo ekanligiga ta'rif bering.
95. Tabiiy geografiyaning zamonaviy muammolarining dolzarbligi insoniyatning turmush tarziga, iqtisodiyoti va ekologiyasiga bevosita ta'sir qilayotgan muammolar ekanini tushuntiring.

96. Global atrof-muhit o'zgarishlari va barqaror rivojlanishda tabiiy geografiya fani muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qilishini tushuntiring.
97. Tabiiy geografiyaning obyekti nima tariqlang.
- 98.. Tabiiy geografiyaning obyekti qanday asosiy tarkibiy qismlardan iborat tushuntiring.
99. Yer yuzasining shakllari (Geomorfologiya)ga ta'rif bering.
100. Geomorfologik jarayonlar va ularning tabiatga ta'siri qanday gapiring.

Namangan davlat universiteti Tabiiy fanlar fakulteti Geografiya va atrof-muhit muhofazasi kafedresi 70530201-Geografiya yo'nalishi 1-bosqich magistratura mutaxassisligi talabalari uchun «Tabiiy geografiyaning zamoniyl muammolari» fanidan 2024/2025 o'quv yili bahorgi semestrda o'tkaziladigan yakuniyl nazorat uchun mustaqil ta'lim mavzulari yuzasidan nazorat savollar banki

101. Iqlim va uning geografik taqsimlanishi (Klimatologiya)ga tarif berin
102. Iqlim turlari, ularning geografik tarqalishi va o'zgarishlarini ifoda eting.
103. Iqlim o'zgarishlari va global isishning tabiiyl muhitga ta'siri qandy.
104. Suv tizimini ta'riflang.
105. Suv resurslarining boshqarilishi va ularga bo'lgan talabni tushuntiring.
106. Pedologiya va Fitogeografiya faniga tarif bering.
107. Tuproq turlari, ularning xususiyatlari va shakllanishini tushuntiring.
108. O'simliklarning geografik taqsimlanishi, o'simliklar zonalari, vegetatsiya va ekosistemalarini tariflan.
109. Tuproq eroziyasi va uning tabiiyl muhitga ta'sirini gapirib bering.
110. Hayvonot dunyosi va ekologik tizimlar (Zoologiya va Ekologiya) nima degani.
111. Hayvonot dunyosi, turli hayvonlar turlari, ularning yashash joylari va geografik tarqalishini tariflang.
112. Ekosistemalarning funksiyalari, hayvonot va o'simliklar dunyosining o'zaro ta'siri nima.
113. Tabiiyl ekologik tizimlarning muvozanati va uning buzilishini gapirib bering.
114. Tabiiyl resurslar: tabiiyl resurslarning taqsimlanishi, ulardan foydalanish va boshqarish tushunchasini gapiring
115. Tabiiyl ofatlarning geografik taqsimlanishi va oldini olish choralariini ishlab chiqish tadbirlari qanday.
116. Geografik fanlar sistemasini haqida tushuncha bering?
117. Geografik fanlar tizimida tabiiyl geografiyaning ahamiyati
118. Klavdiy Ptolemeyning geografiya faniga qo'shgan hissasi haqida tushuncha bering?
119. I. Kantning geografiya faniga qo'shgan hissasi haqida ma'lumot bering?
120. Tabiiyl geografiyaning fan sifatida shakllanishi haqida ma'lumot bering?
121. D.N. Anuchin geografiya fanini nechta yirik tarmoqqa bo'lgan?
122. Semyonov-Tyanshanskiyni geografiya faniga qo'shgan hissasi haqida ma'lumot bering?
123. O'zbekistonda tabiiyl geografiyaning rivojlanishiga qaysi olimlar o'z hissasini qo'shgan?
124. Geografik fanlar sistemasini bo'linishini tavsiflang?
125. Y.G. Saushkin tuzgan fanlar sistemasida tabiiyl geografik fanlar tizimiga tavsif yozing?
126. Tabiiyl geografiyaning haqiqiy fan sifatida yuzaga kelishiga tavsif yozing?
127. K.K. Markovni tabiiyl geografiyani tasnifiga tavsif yozing?
128. E.B. Alayevni tabiiyl geografiyani iyerarxiyasiga tavsif yozing?
129. N.A. Gvozdeskiyni tabiiyl geografik fanlar tasnifiga tavsif yozing?
130. Sh.S. Zokirovni tabiiyl geografik fanlarni tabaqalanishi haqida bildirgan fikrlariga tavsif yozing?
131. Tabiiyl geografiya fanlarini tasniflanishiga tavsif yozing?

132. Tabiiy geografiyda shakllangan va umumgeografik ahamiyatga ega bo'lgan tushunchalarga tavsif yozing?
133. Tabiiy geografiya fani o'rganadigan geografik qobiq tushunchasiga tavsif yozing?
134. Tabiiy geografik kompleks tushunchasiga tavsif yozing?
135. Geosistema tushunchasiga tavsif yozing?
136. Tabiiy geografik kompleksning komponentlarini tavsiflang?
137. Landshaft va landshaft sferasi tushunchasiga izoh yozing?
138. Tabiiy geografik komplekslarni, shu jumladan landshaftlarni hosil qiluvchi omillar haqida tushuncha yozing?
139. Tabiiy geografik fanlar tasnifi sxemasini ishleng va unga tavsif yozing?
140. Tabiiy geografik fanlar necha qismga bo'linadi va ularga tavsif bering?
141. Tarmoq (xususiy) tabiiy geografik fanlar tizimiga tavsif yozing?
142. Hidrologiya fani nechta tarmoqqa bo'linadi va ularga tavsif yozing?
143. Geomorfologiya fani haqida tushuncha bering?
144. Glyatsiologiya va geokriologiya fani haqida tushuncha bering?
145. Biogeografiya fanining o'rganish obyekti va uning tarmoqlari haqida tushuncha bering?
146. Tabiiy geografiyaning boshqa fanlar bilan bog'liqligi va fanlar tizimida tutgan o'rni.
147. Geografiya fanlar tizimi Geosistemalar malumot bering.
148. Landshaft morfologiyasi va tuzilishi haqida malumot bering.
149. Barqaror rivojlanish deganda nimani tushunasiz.
150. Atrof-muhit muhofazasida ekologiyani rolini tarif bering.
151. Duyodagi global muammolar va ularni bartaraf etishdagi chora tadbirlar to'g'risida malumot bering.
152. Hozirgi zamon landshaftlarining tuzilishi va xususiyatlari.
153. Landshaftlarning morfologik qismlarga ajratilishini tushuntirib bering.
154. Landshaftlarni komponentlarga ajratishdagi muammolarni tariflang.
155. Tabiiy geografiyaning fanlar tizimida tutgan o'rni haqida malumot bering.
156. Tabiiy geografiyaning o'rganish obyekti va predmeti.
157. Landshaft morfologiyasi va tuzilishi haqida malumot bering.
158. Tabiiy geografik jarayonlarni tushuncha bering.
159. Fanning obyekti, predmeti va tadqiqot metodlari haqida malumot bering.
160. Tabiiy geografik hududlarning xususiyatlari tarif bering.
161. Tabiiy jarayonlar va ularning qonuniyatlarini izohlab bering.
162. Tabiiy geografiyaning ijtimoiy vazifalarini izohlab bering.
163. Tabiiy geografiya fanlar tizimida va uning mustaqil fan sifatida rivojlanishi.
164. Tabiiy geografiyaning zamonaviy rivojlanish yo'nalishlarini belgilang.
165. Shaharlar va qishloq hududlaridagi barqaror rivojlanishini izohlab bering.
166. Geografiya va unda tabiiy geografik fanlarning tutgan o'rni haqida izohlab bering.
167. Landshaftshunoslikdagi ayrim yangi tushunchalarni yozing.
168. Landshaftlar morfologiyasi va landshaftning etakchi omilini izohlab bering.
169. Geosistemalar va landshaftlarni funktsional jihatdan tasniflang
170. Geosistemalar haqida ta'limot haqida malumot bering.
171. Landshaft morfologiyasini izohlab bering.
172. Landshaft morfologiyasining asosiy komponentlari haqida malumot bering.
173. Tabiat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro ta'sirlarni izohlab bering.
174. Geologik jarayonlar haqida tushuncha bering.
175. Tabiiy geografiyani rivojlanishida xissa qo'shgan olimlar haqida ma'lumot bering.
176. Tabiiy resurslar va ularni boshqarish, taqsimlash va ularning atrof-muhitga ta'sirini o'rganishni gapiring.

177. Suv, yer, mineral resurslar va boshqa tabiiy boyliklardan foydalanishning ekologik ta'sirini tariflang.
178. Iqlimning o'zgarishi, tabiiy tizimlarning evolyutsiyasi, ekologik muvozanatning buzilishi va uning oqibatlarini qanday bo'ladi.
- 179.. Tabiiy ofatlar va ular bilan bog'liq xavflar, sodir bo'lishining oldini olish va tiklash strategiyalarini tushuntiring.
180. Tabiiy geografiyaning ijtimoiy vazifalari to'liq va mukammal tarzda ta'riflanadi.
181. Tabiiy geografiyaning ilmiy-nazariy vazifalarini tariflang.
182. Tabiiy jarayonlar va ularning qonuniyatlarini o'rganishni tushuntiring.
183. Geografik tizimlar va ularning o'zaro ta'sirin gapiring.
184. Ilmiy tadqiqotlar va yangi nazariyalarni tariflang.
185. Tabiiy geografiyaning amaliy vazifalarini gapiring.
186. Tabiiy geografiya tabiiy resurslarning oqilona boshqarilishiga qanday yordam beradi.
187. Tabiiy geografiya fanining amaliy vazifalaridan biri — ekologik barqarorlikni ta'minlash ekanligini tahlil qilin.
188. Tabiiy ofatlarni oldini olish va ularni boshqarish usullarini ishlab chiqishni tushuntiring.
189. Shaharlar va qishloq hududlaridagi barqaror rivojlanish nima degani.
190. Urbanizatsiya va qishloq joylaridagi tabiiy sharoitlarning tahlil qiling.
191. Tabiiy geografiyaning ta'limiy vazifalari uning ta'lim tizimidagi ahamiyatini gapiring.?
192. Tabiiy geografiya insonlarning dunyoqarashini shakllantiradi va ularga tabiiy muhit haqida qanday bilim beradi?
193. Ta'lim orqali tabiiy geografiya atrof-muhitni hurmat qilish va uni asrash zarurligini qanday o'rgatadi.
194. Tabiiy geografiya orqali insonlar ekologik va ijtimoiy masalalar haqida ko'proq tushuncha qanday bilim egallaydi?
195. Tabiiy geografiyaning madaniy vazifalari qanday.
- 196 ..Madaniy meros nima?
197. Tabiiy geografiya fanining axboriy vazifalari uning ahamiyatini gapiring?
198. Tabiiy geografiya tabiiy hodisalar haqida keng jamoatchilikka qanday axborotla beradi.
199. Tabiiy geografiyaning rivojlanishi va fanlar tizimidagi o'rnini tariflang.
200. Tabiiy geografiyaning o'ziga xos ilmiy o'rni va tarixiy taraqqiyotini gapiring?

Fan bo'yicha yakuniy nazorat savollari Geografiya va atrof-muhit muhofazasi kafedrasining 2025 yil "25" fevraldagi 7-son yig'ilishida muxokama etilgan va ma'qullangan.

Fakultet dekani:

T.Sattarov

Kafedra mudiri:

N.Alimdjanov

Fan o'qituvchisi:

M.Maxmudova

